

LÁZÁR KATALIN

NÉPSZOKÁSOK AZ ERDÉLYI NÉPI JÁTÉKOKBAN

Az első kérdés, hogy mi keresnivalójuk van a népszokásoknak a népi játékokban. Mint tudjuk, a népi játékműanyag többek között olyan kulturális elemek gyűjteménye, amelyeket a felnőttek már nem használnak, soknak már létezését is elfelejtették: ennek megfelelően népszokáselemek is megőrződtek a népi játékokban. Az ünnepeken megjelenő rituális dalok, táncok és cselekvések (köztük a játékoknak nevezettek is, mint pl. a betlehemes) magához az ünnephez tartoznak, attól függetlenül, hogy felnőttek vagy gyerekek adják elő őket. Ilyen pl. a regölés, amelyet bőségvarázsló lényege folytán eredetileg mindenhol felnőtt férfiak jártak, ám később sok helyütt már csak gyerekektől volt hallható: ettől azonban nem vált népi játékká, népszokás maradt. Egyes népszokások egyes elemei azonban bekerülhettek és be is kerültek a népi játékokba.

A népi játékok gyűjteményében alkalomhoz nem kötött és alkalomhoz kötött játékok is találhatóak, hasonlóképpen a népzenei gyűjtemény alkalomhoz nem kötött és alkalomhoz kötött dalaihoz. Az alkalomhoz nem kötött dalok bármikor felhangozhatnak (a tánc vagy mulatás közben való éneklés nem számít alkalomhoz kötöttségnek). Az alkalomhoz kötött dalok alkalmi a népszokások: a dalok a kalendáriumi ünnepekhez és az emberélet fordulóihoz kötődő cselekményeket kísérik, ennek megfelelően rituálisan ismétlődnek (lásd pl. a karácsonyi ünnepkörhöz vagy a névnapokhoz kötődő dalokat). Hasonló a helyzet a játékokkal: az alkalomhoz nem kötött játékok bármikor eljátszhatók, az alkalomhoz kötöttek csak akkor, amikor az alkalom fennáll. Az alkalmak azonban nagymértékben különböznek a népszokások dalainak alkalmaitól: az alkalomhoz kötött játékok a mondókák és a kisorsolók-kiolvasók, amelyek akkor kerülnek elő, ha a gyerekek fáznak, ha esik az eső, ha meglátják tavasszal az első fecskét, gólyát, ha csigát, katicabogarat találnak, sóskát szednek, illetve valamely játék előtt el kell dönteniük, melyik csapat fog kezdeni vagy ki lesz a fogó, hunyó.

Egyes játékok szövegében, cselekményében megjelennek annak nyomai, hogy valaha jeles napokhoz kötődtek, illetve olyan elemek, amelyek népszokások részei voltak, maradtak. A népszokások egyes mozzanatai-

nak, maradványainak keresése a népi játékokban nem tűnik túlságosan nehéz feladatnak. Közben azonban kiderül, hogy tisztázni kell a kérdést: mi tekintendő népszokásnak és mi nem. Számos esetben ugyanis igen erős összefonódás tapasztalható népszokás és néphit között, illetve föl kell ismerni, hogy a szokásos, rendszertelenül vagy rendszeresen, bizonyos időszakoként ismétlődő cselekvések nem mindegyike népszokás. Minden esetben el kell döntenünk, hogy a játékokban megőrződött kulturális elemek közül mi volt valaha népszokás alkotóeleme és mi nem tekinthető annak: a mérlegelés eredményeképpen népszokásoknak tekintjük a jeles napokhoz (húsvét, pünkösöd, nagypéntek) és az emberélet fordulójának egyikéhez (lakodalom) kötődő cselekményeket, és e tanulmányban megjelenik egy jogszokás is, a nyílhúzás.

Az erdélyi játékok cselekményében, dallamában, szövegében való vizsgálódás esetében problémát jelent, hogy a MTA BTK Zenetudományi Intézetében a népi játékok gyűjteményében viszonylag kevés erdélyi játékváltozat található, és alig van moldvai játéknagyunk (a továbbiakban bemutatott játékoknak moldvai változatai a gyűjteményben nincsenek). 2014 februárjában a gyűjtemény 34 338 játékleírást tartalmazott (a múlt idő annak köszönhető, hogy nyitott, állandóan gyarapodó gyűjteményről van szó), ebből 5482 származott Erdélyből, és mindössze 70 Moldvából. A magyarázat egyszerű: azok a magyarországi kutatók, akik eljutottak Erdélybe és/vagy Moldvába, nem játékokat gyűjtöttek, hanem népdalokat, balladákat, táncokat stb., és ma is ugyanez a helyzet. A népi játék nem tartozott (ma sem tartozik) a kiemelten fontos témák közé.

Magam 1980-tól vagyok a játékgyűjtemény kezelője és kutatója; az elmúlt 34 év alatt Moldvába nem sikerült eljutnom, de Erdélybe néhányszor igen, és módomban nyílt gyarapítani a gyűjteményt összesen 538 erdélyi játékkal. A további erdélyi adatok a gyűjteményben főként erdélyi gyűjtők publikációiban jelentek meg (3490 adat). A 19 gyűjtő közül érdemes megemlíteni Gazda Klára, Seres András és Veress Ilona nevét, akik több száz játékot publikáltak (lásd Gazda 1980, Seres 1984, Veress 2002).

A következőkben sorra vesszük azokat a játékokat, amelyekben népszokások különféle mozzanatai őrződtek meg.

NÉPSZOKÁSELEMEK ERDÉLYI JÁTÉKVÁLTOZATOKBAN

ÉVKEZDÉS (HÚSVÉT)

Az év kezdetét a kereszténység előtti kultúrák is megünnepelték: a természet életre kelése, megújulása fontos volt a korai földművelő kultúrák számára. Az évkezdetet a tavasz jelentette. Ez a szokás szívósan tartotta magát a legutóbbi időkgig: tavaszkezdő népszokásaink megmaradtak a 20. századig. A magyar nyelvterületen a tavaszi évkezdet megünnepzése többek között vonulásokkal történt.

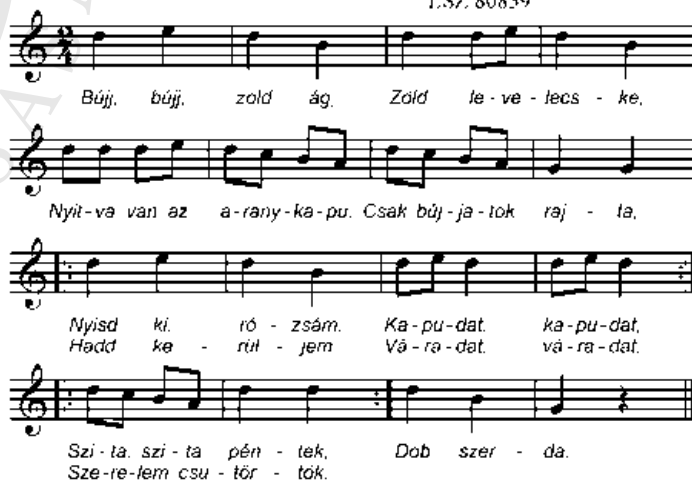
A különféle vonulós játékok közül a magyar nyelvterületen a leginkább elterjedt a bújó-vonuló és kapus-hidas játék, aminek számos szövege közül a *Bújj, bújj, zöld ág* a leggyakoribb. A kapus-hidas formát a továbbiakban nem említjük, mivel az nem kapcsolódik népszokáshoz, a bújó-vonuló változatok ellenben igen.

A bújó-vonuló játék tehát eredetileg évkezdő népszokás volt, évente egyszer, a tavasz kezdetén, húsvét táján játszották: körülkerülték vele a falut. A körülkerülésnek két rituális célja közül az egyik a termékenységvarázslás volt, amit a szöveg is mutat: a benne megjelenő *Bújj, bújj, zöld ág, zöld levelecske* szöveg a természet megújulását, a növényzet újjáéledését volt hivatva elősegíteni. A másik cél az volt, hogy a megújult növényzetet, a falu határát a hajadon lányok körülkerülésükkel megvédjék a jégverés, a fagyok és egyéb károk ellen (lásd MNL 1979: 604–606): ehhez nem feltétlenül a *Bújj, bújj, zöld ág* szöveget dalolták, más dalok, énekek is megjelenhettek közben. Itt tehát hiedelem gyökerű népszokásról van szó: létrehozója a hiedelem, szokássá az állandó évenkénti ismétlődés avatta.

Hagyományosan fiatal lányok, 12–14 évesek kerülték körül a falut. A körülkerülés egyik módja, hogy a lányok láncba fogódzkodtak, a lánccal egyik végén álló két lány kezét fölemelve kaput tartott, a másik végén állók pedig áthúzták alatta a láncot. Kezüket nem engedték el, a végén az egyik kaputartó a saját karja alá fordult. Ekkor a lánccal a másik vége, amelyik eddig a vonulást vezette, megállt, és az ott álló két lány tartott kaput, az addig tartók pedig az alatt húzták át a láncot, így haladt a lánccal folyamatosan előre. A vonulás egy másik módja, hogy a lányok párosával oszlopba álltak, minden pár kezét összefogva kaput tartott, a leghátulsók kezdték az átbújást a kapuk alatt, és amikor az oszlop elejére értek, beálltak első párnak. Az oszlop ennek következtében haladt előre. Mindkét fajta vonulás közben folyamatosan dalolták:

1. kotta. *Bújj, bújj*

Jobbágytelke (Maros-Torda)
1.SZ. 80839

Bújj, bújj, zöld ág, Zöld le - ve - lecs - ke.
Nyit - va van az a - rany - ka - pu. Csak búj - ja - tok raj - ta.
Nyisd ki ró - zsa - m. Ka - pu - dat. ka - pu - dat.
Hadd ke - rül - jem. Vá - ra - dat. vá - ra - dat.
Szi - ta. szi - ta pén - tek, Dob szer - da.
Sze - re - lem csu - tór - tók.

Húsvétkor ez a cselekmény körmenetként valósul meg. Ekkor is az történik, hogy énekelve körüljárják a falut, illetve nagyobb helység esetében annak valamely részét: mást énekelnek, de a funkció ugyanaz, a védelem kérése. A húsvéti körmenet jelentősége megmaradt, de a *Bújj, bújj, zöld ág* éneklése közbeni körülkerülés elvesztette rituális jelentőségét: ez részben azzal járt, hogy az eredetileg nagybakhoz (12–14 éves hajadon lányokhoz) kötődő szokás a fiatalabbakhoz, gyerekekhez került, részben pedig azzal, hogy a cselekmény az alkalomtól elszakadva bármikor játszható játékká vált.

A körüljárásnak vannak olyan változatai is, amelyekből a kapuk már kikoptak, a hátulsók egymástól szétválva az oszlop két oldalán haladnak előre, úgy állnak be az oszlop elejére. A vonulás, az előrehaladás ugyanúgy megtörténik, mint a kapuval játszott formában. Ilyen változatot Jobbágytelkén sikerült gyűjtenem 2004-ben, de ez még tovább kopott: az adatközlő állítása szerint dallam, szöveg nem tartozott hozzá. Ez a kopás is a rituális jelentőség elvesztésének eredménye: a kereszténység előtti és a keresztény formák legfontosabb egyezése, hogy a falut dalolva, énekelve járják körül.

PÜNKÖSD

A püнкösd közismert jelképe a püнкösdí rózsza. A püнкösdhöz kapcsolódó egyik szokás a püнкösdí királynéjárás, amely a Dunántúl északi részén szinte napjainkig fennmaradt. Mágikus célja a bőségvarázslás, ez azonban a keresztény időkben már terjedelmileg meglehetősen leszűkült, annyi maradt belőle, hogy a házról házra járás és éneklés végén a *kis királynőt* magasra emelik, és azt a kívánságot mondják, hogy ilyen nagyra nőjön a háziak kendere (lásd pl. MNT 1953: 219–226).

Az *A püнкösdí rózsza* kezdetű dalt párválasztó körjátékhoz éneklük: körbeállnak, egy áll a kör közepén. Mind dalolnak, a megfelelő részhez érve (a bemutatott változatban: *Kapd be, akit szeretsz*) a középen álló párt választ, és azzal táncol a dal végéig.

2. kotta. *A püнкösdí rózsza*

(Kis-Küküllő)
Kiss Á. 1891. 331. l.

A pün-kös-dí ró - zsa Ki-haj-lott az út - ra.
Én is sza-kasz - tot - tam. De el-sza-lasz - tot - tam.

Én é - de - sem. én ked - ve - sem. Sza - kassz e - gyet ró - la.
I - ci - pi - ci szö - ke kis - lány. Kapd be a - kit sze - retsz.

Ezt sze - re - tem. ezt ked - ve - lem.
Ez az én é - des ked - ve - sem.

Ha pénz vol - na. Pen - dül - ne.
Ró - zsa vol - na. Te - rül - ne.

Mé - gis kü - for - dül - na be - lö - le.

NAGYPÉNTEK

A férjváltás nemcsak Katalin-naphoz és András-naphoz kapcsolódott, amikor a lányok ólmot öntöttek, hogy megtudják, ki lesz a férjük. A nagypénteki mosakodáshoz is kötődött, ami a játékok közül a *Fehér liliomszál* játékban őrződött meg: a lányok úgy gondolták, hogy akivel a nagypéntek éjszakai mosakodás után hazafelé menet találkoznak, az lesz (vagy ha az már házas vagy öreg, akkor olyan nevű lesz) a férjük. A *Fehér liliomszál* kezdetű dalra párválasztó körjátékot játszottak: körbeálltak, egy állt középen, a dal végén választott valakit, és az ment a kör közepére.

3. kotta. *Fehér liliomszál*

Parajd (Udvarbely)
[SZ. 64934]

Fe - hér li - li - om - szál U - garj a Du - ná - ba
Tá - maszd meg ol - da - lad Két a - rany - pál - cá - val
Meg is mo - sa - kod - jál Meg is fe - süit - kor - jél,

Va - la - ki - nek ko - fé - nyé - be Meg is ta - rul - koz - zél.

LAKODALOM

Az emberélet fordulóihoz kötődő egyik legfontosabb és leglátványosabb népszokás a lakodalom. A házasságkötés két mozzanatból állt: egyrészt a családok közti jogi megállapodásból, másrészt egy színjátékszerűen kidolgozott ünnepi szertartásból. Ez utóbbi szertartásnak egyik része volt a leánykérés, amelynek legegyszerűbb formája szerint a legény anyja kérte meg a lányt fia számára. Később sok esetben rokont, ismerőst (többnyire asszonyt) küldtek el a lányos házhoz, hogy tudja meg, vajon szívesen látják-e a leánykérőket. Ha kedvező volt a válasz, a legény násznagyával vagy rokonaival kereste fel a lányos házat a leányt megkérni.

A leánykérés szokásának számos elemét őrzik a leánykérő játékok. A cselekmény egyértelműen ennek az eseménynek eljátszása, s az sem véletlen, hogy a szereplők hagyományosan csakis lányok, mégpedig 12–14 éves lányok voltak. Ők már igen közel voltak ahhoz, hogy eladósorba kerüljenek, hiszen – mint tudjuk – hagyományosan a lányok már 14–16 éves korukban férjhez mentek, sok helyütt a 18 éves hajadonok már vénlánynak számítottak.

A leánykérő játékokat többféleképpen játsszák. Az egyik játékmód szerint körbeállnak, kívül jár a *kérő*, aki az előbbieket értelmében egy asszony (a játékban lány), s a közös dalolás végén elviszi azt a lányt a körből, aki mögé érkezik a dal végén. Addig játsszák, amíg mindenkit el nem visz.

A leánykérés ügyében tudakozódó asszony figuráját számos játékszövegben Erzsébet asszony, Árpádházi Szent Erzsébet jeleníti meg, aki a házasság védőszentje is. „A szent Erzsébet név ismét a lakodalmi szokásokkal van kapcsolatban. Szent Erzsébet neve alatt

valami házasság elősegítőnek a fogalmát őrizte meg a gyermekjáték” (Kiss 1891: 514).
Ezzel magyarázható, hogy neve bekerült a leánykérő játékok szövegeibe.

4. kotta. Szent Erzsébet

Andrástfalva (Bukovina)
A¹ 7099 a

Ho - va jár - tál. Szent Er - zsé - bet, In - nen - on - nan a - tul - ra,
Lányt jól - tem ké - ret - ni. Kar - csú ma - ga - sab - bi - ket.
Szé - bi - ket, jób - bi - ket.
A mi lá - nyunk Nem el - a - dó.
Csak a ház - ben il - len - dó.
Csak a ház - ben il - len - dó.
Ki sem mer - juk Bo - csáj - ta - ni
Száz a - rany - gyü - rü nél - kül.
Száz a - rany - gyü - rü nél - kül.
Egy hín - tó - ba' Hat ló le - gyen
Mind a hat ló Szé - len te - gyen.
Kar ké - zem - be. Ma - ri lá - nyom.
Ta - nulj em - ber - sé - get.

A leánykérő játékokban elhangzó dalok szövege is tartalmaz a szokással kapcsolatos motívumokat. Dalos változatban és prózai szövegben is megjelenhet a *Mit kerülöd, mit fordulod az én házam táját* szöveg, ami a leánykérésre utal.¹

1 A bemutatott változatot Manga János Bácsandrászálláson gyűjtötte, ám az adatközlők Andrástfalváról települtek oda.

5. kotta. *Mész, mész, mész*

Andrástálva (Bukovina)

MNT 1951. 368. sz.

Mész. mész. mész. Ter-melt mész-nek há-rom-sá-ga
Ter - melt mész mész

Le-hul-tott vi - rá - ga. Ez az ál-dott bor.
Ki min-den-nap foly.

Ha jól i-szom be-lő-le Le-me-gyen a be-lem-be

- Kakasisten, jónapot!

- Adjon Isten minden jól! Mit kerüli, mit fordulja az én házam táját?

- El akarom venni az Erzsi lányát

A játék szövegének romlásaira most nem térünk ki. A szöveg végén a kérő elviszi azt a lányt, aki mögött áll.

A *Most viszik, most viszik* szöveg változatai a lakodalomnak azt a mozzanatát idézik föl, amikor a menyasszonyt a vőlegényes házhoz viszik: a folytatásban megjelenik a menyasszony öltözékének leírása. A *Bíborban, bársonyban* a menyasszony tehetős voltát jelzi: nemcsak a bársony, hanem a bíbor ruhadarab is a jómód jele volt, nem telt rá mindenkinek. A menyasszony öltözékében a *sarkantyús csizma* varrással díszített csizmát jelent.

Az előkelő, gazdag családoknál régen befestették a lovak farkát: innen a *Mind a hatnak aranyfarka legyen* szöveg, amely annak emlékét őrzi, hogy a leánykérésre (különösen gazdagabb család leányának megkérésére) az remélhetett igenlő választ, aki maga is jómódú volt, festett farkú lovak vontatta hintóval tudta a lányt elvinni.

6. kotta. *Most viszik, most viszik*

Észtelnek (Háromszék)

Gazda 1980. 548.

Most vi - szik most vi - szik Da-ni - ká - né lá - nyát
Bí - bor - ba', bér - sony - ba'. A - rany - ku - szo - rú - ba'.

Nem a - dom a lá - nyom Ab - ba' pe - dig hat ló te - gyen.
A - rany - hin - tó nét - kul.

Mind a hat - nak a - rany - far - ka te - gyen.

A *Hej, szénája, szénája* szövegtípus a magyar nyelvterület valamennyi népzenei dialektusából ismert, Moldva kivételével.² A szöveg kezdő motívuma Kiss Áron szerint azt a szénakötelet dalolja meg, amelyet a lakodalmas menet előtt keresztbe húztak az utcán, ha a vőlegény más falurészbe vagy más helységbe vitte a menyasszonyt. A *Kötők szép koszorút, Fejemre teszem* szöveg a régi menyasszonyi fejdíszre utal.

7. kotta. *Haj, szénája, szénája*

Tár (Alsó-Fehér)
Kiss Á, 1891, 393-394. l.

Haj, szé-ná-ja, szé-ná-ja. Szé-na sza-ka-dék-ja.

Ben-ne vá-gyok ke-rek asz-szony. O-tele a-ki sze-retsz.
Kony-nyen, kony-nyen, kis me-nyecs-ke.
Tá-ka-rij-ja, bu-gyo-rij-ja.

Ezt ő-le-tem, Ezt csó-ko-lom,
Ezt ma-gam-nak, Ki-vá-lasz-lom

Kö-tők szép ko-szo-rút. Fe-jem-re te-szem.

Csi-mon-dom, csú-mon-dom Tisz-ta gé-ri-csecs-ka

I-de is. Én-ró-lam is
O-da is. Gon-dos-kod-jál

To-vább is, To-vább is!

Bis. bis. bis.

Ki-csi-ne-kem Ez-a ház,
Ki-rú-gom az Ol-da-lát.

Bis. bis. bis. To-vább is!

2 Moldvából összesen 4 párvalasztó körjáték van a gyűjteményben Érik a meggyfa, *Elvesztettem zsebkendőmet, Ajtó, ablak nyitva van, ill. Zöld fű, zöld fű* szövegkezdettel.

NYÍLHÚZÁS

A nyílhúzás a jogszokások közé tartozik. Ipolyi Arnoldnál olvasható: „általában azonban tudva van jogrégiségeinkből, hogy a nyilazási sorsolás által osztott fel különösen a *földbirtok*” (Ipolyi 1854 (1929)/II: 273). A nyílhúzásnak ezt a szerepét Kiss Áronnál is megtaláljuk: ő kiolvasóként említi a ma kisorsolónak nevezett, szöveg nélküli változatokat is. „A kiolvasásnak nálunk legrégebb alakja talán a *nyílvetés*. Ezt a közéletben a közös birtok művelés alá való kiosztásakor használták. Szatmárban a holt Szamos és az új Szamos közti fogás is ily nyilasokra volt osztva s a sors döntötte el, melyik nyilas kié legyen. [...] Az is ilyen fajta, mikor a gyermekek különböző hosszúságú *szalmaszálat* fognak az újjaik közé, azután markukat beszorítják s a másik félnek ki kell találni, hogy melyik szalmaszál hosszabb” (Kiss 1891: 507).

A játékot játsszák szalmaszálon kívül fűszállal, gyufaszállal is. Lényege, hogy több egyforma között az egyik másmilyen: többnyire rövidebb, de előfordul pl. az is, hogy a gyufaszálakról lekaparják a fejet, csak egyet hagynak meg. Valaki úgy tartja a szálat, hogy ne látsszon, melyik a rövidebb (vagy másmilyen). Aki a rövidebbet – vagy másképpen különbözőt – húzza, az a vesztes: a *rövidebbet húzza* szólásunknak is ez az eredete. A jogszokásban a vesztes kapta abban az évben a legrosszabb földet. A játékokban a következő kezmeny nem ennyire súlyos: a vesztes lesz a következő játék szereplője (pl. csülkőzésben a csősz, fogócskában a fogó), illetve a csapatválasztás, a csapat szerepének kiválasztása szempontjából hátrányos helyzetbe kerül: a nyertes kezdi a csapattagok választását, azt is ő választja ki, hogy csapata melyik szerepben kezdjen. A nyílhúzásról egy erdélyi adatumk van, a közlő a szarkás játéknál említi (Horváth 1971: 116).

ERDÉLYBEN EDDIG NEM TALÁLT ELEMÉK

Egyes népszokás-elemek előfordulnak más tájegységeken, de Erdélyből nincsen rá adatumk. Ezeket azért érdemes itt megemlíteni, mert nem tudjuk, hogy valóban nem léteznek az erdélyi dialektusban, vagy csupán gyűjtési hiányosságról van szó.

ÉVKEZDÉS (VONULÁS)

A vonulások három módját említettük az előbbieken. Egy további (és gyakori) vonulási mód különálló kapuval történik, eltérően a bemutatott változattal, ahol a kapu a lánc eleje. Kettőn kezüket összefogva kaput tartottak, a kapu alatt átvonult a lányok lánc, a kaput tartók csatlakoztak a lánc végéhez, a láncot vezető két első lány pedig ismét kaput tartott. Többnyire eközben is a *Bújj, bújj, zöld ág* változatait dalolták, más dallamok-szövegek is kapcsolódhattak hozzá, de erről a játékmódról a MTA BTK Zenetudományi Intézet több mint 34 000 játékleírása között jelenleg egyetlen erdélyi adat sem található.

LAKODALOM (TRÉFÁS HÍVOGATÁS)

A lakodalomba hívás szövegeinek tréfás változatai is megtalálhatók a népi játékok között. Az itt bemutatott Pozsony megyei szövegben azokat, akiket tréfásan meghívnak, éhen maradással riogatják: ez benne a tréfálkozás.

Nemeskajal (Pozsony)

Gágyor 1982/I: 284.

Réce, ruca, vadliba, Jöjjenek a lagziba,

Kést, kanalat hozzanak, Hogy éhen ne haljanak,

Ha jönnek, lesznek, Ha hoznak, esznek.

Hasonló funkciójú, a lakodalomba való meghívást imitáló szövegre Erdélyből nincsen adatunk.

LAKODALOM (LEÁNYKÉRŐ VÁRKÖRJÁTÉK)

Régen szerdai napon történt a lány kikérése, ennek emlékét őrzi a leánykérő várkörjátékok *Szeredán viszik a lányokat* szövegtípusa. Magát a játékot ugyanúgy játsszák, mint a *Hol jársz, hová mész, Szent Erzsébet asszony* kezdetűt, változatai között azonban gyűjteményünkben erdélyi adat nincsen. Egy Felső-Tisza vidéki változatot itt bemutatunk.

8. kotta. *Szeredán viszik a lányokat*

Tiszabecs (Szatmár)
I.SZ. 73223

Sze-re-dán vi-szik a lá - nyo - kat, lá - nyo - kat,
A leg-széb-bik lá - nyo - kat, lá - nyo - kat.
Ha gyongy, gyongy, gyöngy Asz - szo - nya - nak,
Gyongy - ko - szo - rú A lá - nya - nak,
Vesz-szöt, vesz-szöt a há - tá - ra, Hogy sen-ki se lás - sa!

NAGYPÉNTEKI MOSAKODÁS (PÁRVÁLASZTÓ KÖRJÁTÉK)

A *Fehér liliomszál* számos változata nem fejeződik be azzal, hogy *Valakinek kötényébe törlökközzél is meg*, hanem az akkor kiválasztott leánnyal a választó táncos is egyet. Az ilyen alkalmakkor énekelt hosszabb-rövidebb füzérekben található pl. az a szövegmotívum, amely a lakodalmakban és egyéb mulatságokban szokásos táncrend és fizetési mód emléke: *Három pénzt tettem a hegedűbe, mégse mehettek az első táncba*. Ilyen szövegű erdélyi változat a gyűjteményben jelenleg nincs.

ZÁRSZÓ

A népi játékok cselekménye, szövege és dallama a folklórkutatás kincsesbányája. A cselekményeket pl. az ősi magyar hitvilág kutatói, a dallamokat a népzene kutatók, a szövegeket a szövegfolkloristák kutatják, és mutatják ki belőlük népi kultúránknak olyan elemeit, amelyek más területekről már kikoptak, de a játékokban még megőrződtek. A népszokások kutatójának is van mit keresnie a népi játékokban.

SZAKIRODALOM

GÁGYOR József

1982 *Megy a gyűrű vándorútra I–II*. Madách Kiadó – Gondolat Kiadó, Pozsony–Budapest.

GAZDA Klára

1980 *Gyermekvilág Esztelneken*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.

HORVÁTH István

1971 *Magyarózdai toronyalja*. Dacia Könyvkiadó, Kolozsvár.

IPOLYI Arnold

1854 *Magyar Mythologia*. Kiadja Heckenast Gusztáv, Pest.

KISS Áron

1891 (1984) *Magyar gyermekjáték-gyűjtemény*. Hornyánszky Viktor Könyvkereskedése, Budapest. Reprint kiadás: Könyvértékesítő Vállalat, Budapest.

MNL

1979 *Magyar Néprajzi Lexikon 2*. Akadémiai Kiadó, Budapest.

MNT

1951 *A Magyar Népzene Tára I. Gyermekjátékok*. Zeneműkiadó Vállalat, Budapest.

1953 *A Magyar Népzene Tára II. Jeles napok*. Akadémiai Kiadó, Budapest.

SERES András

1984 *Barcasági magyar népköltészet és népszokások*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.

VERESS Ilona

2002 *Mezőcsávási gyermekfolklor*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest–Kolozsvár.

OBICEIURI POPULARE ÎN JOCURILE POPULARE ARDELENE

În textele sau acțiunea unor jocuri populare apar rămășițele unor motive care cândva au făcut parte din repertoriul obiceiurilor calendaristice sau a altor obiceiuri populare. Astfel de motive sunt cele legate de zilele de sărbătoare calendaristice și de obiceiurile vieții de familie, respectiv un reprezentant al cutumelor, tragerea de săgeți. Paștele reprezintă un obicei de la începutul anului, iar elementele legate de începutul anului s-au păstrat în jocurile de-a ascunselea. Simbolul Rusaliilor, bujorul, este cunoscut din textele jocurilor în cerc. În jocul *Laleaua albă* apar elementele scâldării în Vinerea Mare, iar în jocurile de pețit apar bineînțelese elemente ale pețitului. Tragerea de săgeți este un joc de tragere la sorți care păstrează amintirea unei cutume. Există și elemente care apar în alte regiuni, dar nu în Ardeal, ceea ce ne arată că nu toate jocurile au fost prezente în toate dialectele locale.

FOLK CUSTOMS IN THE TRANSYLVANIAN GAMES

In the lyrics and/or acts of certain plays and games we can find the remains of such motifs which were formerly the parts of calendar feasts or other folk customs. Among these there are motifs of calendar feasts and also the motifs of the turning-points of human life, besides these an unwritten law, pulling arrow. Easter is a custom of starting the year: the motifs being connected with the beginning of the year are preserved in games of procession. The symbol of Whitsun, peony is known as the beginning of the lyrics of the games of pair selection. In the game *White lily* the elements of washing at the night of Good Friday are found, in the games asking for the girl's hand the elements of asking for the girl's hand. Pulling arrow preserves an unwritten law as a game of drawing lots. There are also elements found in other dialects but not in Transylvania: this shows that not all games were played in all dialects.

